

Сучасні проблеми громадського
здоров'я в Україні.
Інтегральні показники “ГЗ” та
методи їх розрахунку.

Доц. Погоріляк Р.Ю.

Особливості стану здоров'я на сучасному етапі:

- ◆ **Демографічна ситуація:** урбанізація, постаріння населення, зростанням смертності, негативним природним приростом, депопуляцією, зміна середньої тривалості життя;
- ◆ **Захворюваність населення:** зростання захворюваності, як первинної, так і хронічної, по всіх класам захворювань, зростання частоти переходу гострих захворювань в хронічні, сформувався неепідемічний тип захворюваності; поширюється множинність патології, перше місце посідають хвороби системи кровообігу;
- ◆ **Фізичний розвиток:** зростання числа дітей з дисгармонійним фізичним розвитком, збільшення частки осіб з надлишковою масою тіла (зміна способу життя, харчування, гіподинамія), прискорення темпів фізичного розвитку (акселерація), зменшується частка практично здорових дітей;
- ◆ **Інвалідність:** збільшення первинного виходу на інвалідність (інвалідизація).

Основні тенденції сучасної демографічної ситуації в Україні

- ◆ **депопуляція (природний убуток населення)**
- ◆ **зниження загальної чисельності населення**
- ◆ **зменшення народжуваності**
- ◆ **збільшення загальної смертності населення**
- ◆ **зменшення частки дитячого населення**
- ◆ **постаріння населення**
- ◆ **зменшення загальної тривалості життя**
- ◆ **урбанізація**
- ◆ **збільшення числа дітей, народжених поза шлюбом**

Демографія

- ◆ це статистичне вивчення популяцій, включаючи такі характеристики, як географічне положення, фізичне оточення (віковий і статевий склад, темпи народжуваності і смертності).
- ◆ **медична демографія** вивчає взаємозв'язок відтворення населення з соціально-гігієнічними факторами і розробляє на цій основі медико-соціальні заходи, спрямовані на забезпечення найсприятливішого розвитку демографічних процесів і поліпшення здоров'я населення.

Статистичне вивчення народонаселення ведеться у двох основних напрямках:

- ◆ статика населення;
- ◆ динаміка населення.

Статика – чисельність населення на певний момент часу:

- ◆ кількісний і статевий склад;
- ◆ соціальний і віковий склад;
- ◆ професія і рід занять;
- ◆ грамотність і освіта;
- ◆ місце проживання (місто чи село) та щільність розселення;

Динаміка – рух і зміна кількості населення

- ◆ **Природний рух населення** – зміни внаслідок народжуваності та смертності, що характеризують процеси відтворення людності;
- ◆ **Механічний рух населення** – зміни під впливом міграційних процесів (внутрішня та зовнішня міграція).

Статика населення

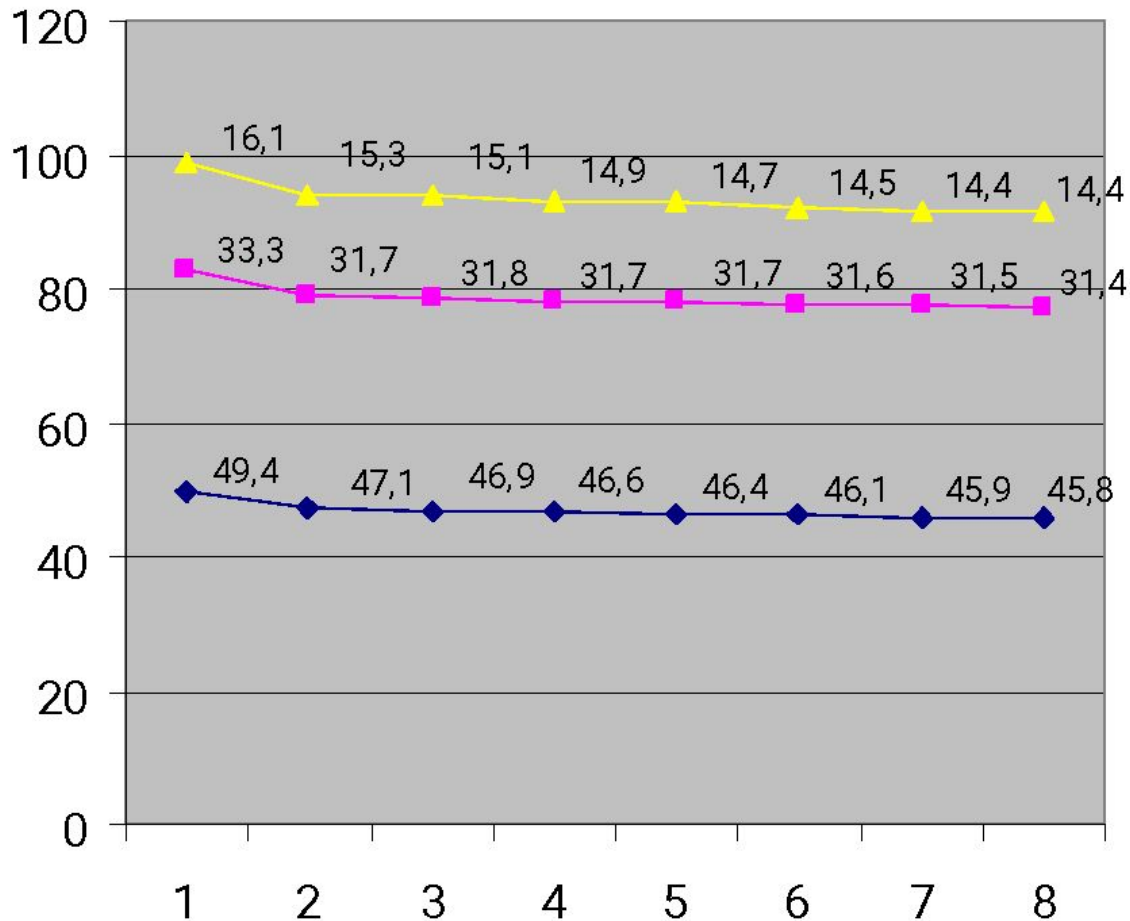
- ◆ визначення потреби в ліжках, кадрах і інших ресурсах охорони здоров'я;
- ◆ планування масових профілактичних заходів (медичних оглядів, щеплень, санітарно-оздоровчих заходів і ін.);
- ◆ прогнозування змін рівня і структури поширення патології, необхідності організації спеціальних медичних служб у зв'язку зі зміною вікової структури населення;
- ◆ розрахунку очікуваних строків госпіталізації відповідно до вікової, професійної структури населення;
- ◆ прогнозування показників відтворення населення (народжуваності, смертності) на підставі даних про чисельність і структуру населення;
- ◆ розрахунку інтенсивних показників здоров'я і медичної діяльності.

Застосування демографічних даних в практичній діяльності організаторів охорони здоров'я:

- ◆ комплексної оцінки здоров'я населення;
- ◆ одержання всіх інтенсивних показників здоров'я населення;
- ◆ планування матеріально-технічних ресурсів охорони здоров'я;
- ◆ визначення приблизного обсягу медичної діяльності (звертання в медичні заклади, відвідуваності, госпіталізації, обсягу роботи медичного персоналу);
- ◆ складання обґрунтованих найближчих і віддалених прогнозів чисельності і структури населення.

ЧИСЕЛЬНІСТЬ ПОСТІЙНОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ (МЛН. ОСІБ)

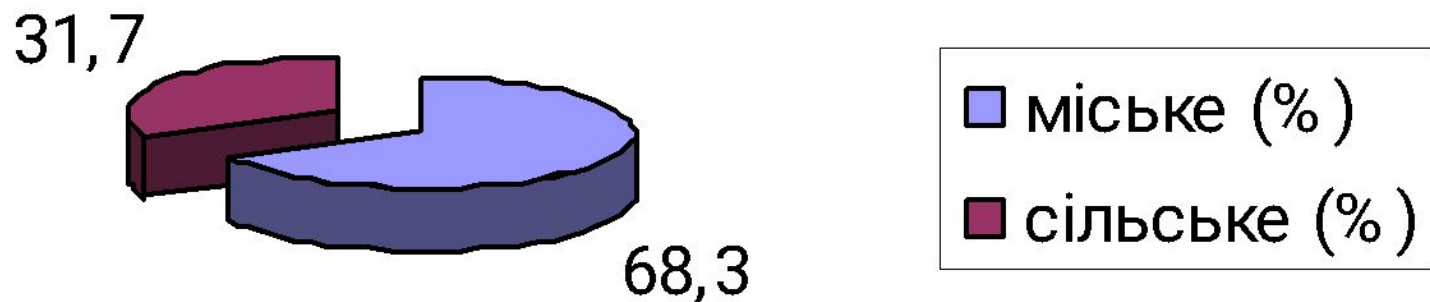
2005



- ▲— сільське населення
- міське населення
- ◆— все населення

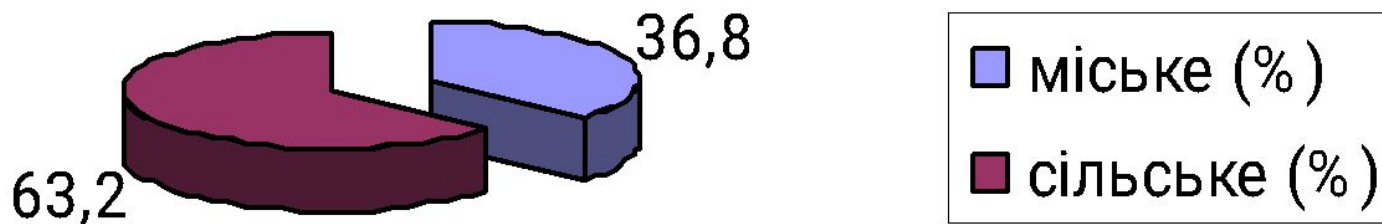
Структура населення України в 2013 році.

Частка населення у загальній кількості у %



Структура населення Закарпатської області в 2013 році.

Частка населення у загальній
кількості у %



Динаміка сільського і міського населення

- ◆ Скорочення кількості сільських мешканців розпочалося значно раніше, ніж міських жителів (1994-1995 рр), потім процес зменшення кількості населення відбувався інтенсивніше у містах (1996- 2002 рр).
- ◆ З 2003 року зменшення чисельності населення у сільській місцевості виявилися більшими, ніж міського: в містах – 0,4%, в селі – 1,2%.

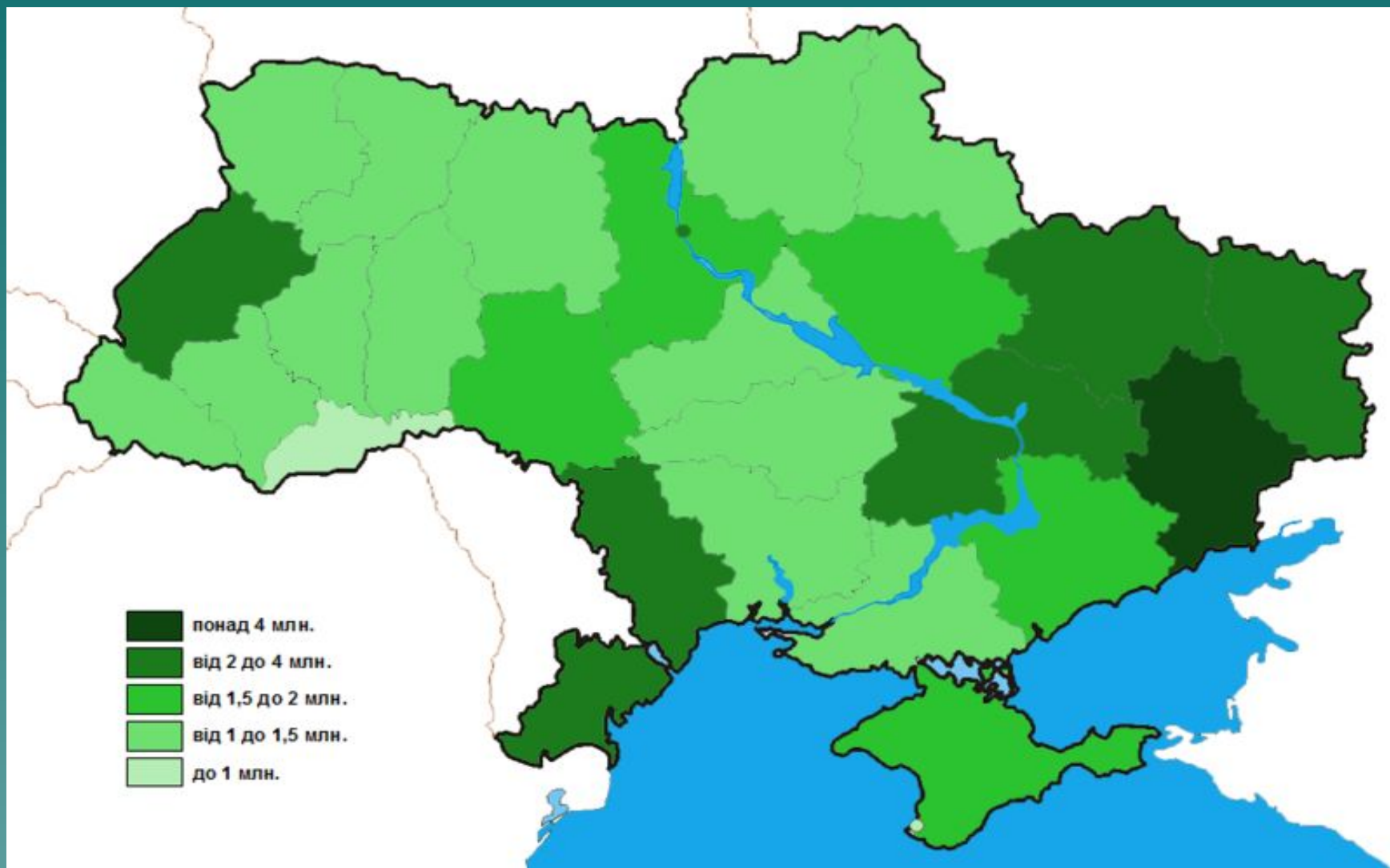
ЧИСЕЛЬНІСТЬ ПОСТІЙНОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ (млн. осіб)

- ◆ *Донецька область – 4,5*
- ◆ *Дніпропетровська – 3,4*
- ◆ *Харківська – 2,8*
- ◆ *М. Київ – 2,8*

- ◆ *Закарпатська – 1,2*

- ◆ *Волинська – 1,03*
- ◆ *Кіровоградська – 1,02*
- ◆ *Херсонська – 1,0*
- ◆ *Чернівецька – 0,9*

Кількість населення за регіонами (станом на 01.01.2013)



РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕПОПУЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ (2000-2013 рр.)

- ◆ *Кількість населення України продовжує скорочуватись, з 2000 року по 2013 рік чисельність населення України зменшилась на 7,8% (тобто, на 3,6 млн. осіб).*
- ◆ *Скорочення населення щорічно на:*
 - *25-40 тис. осіб - Донецька, Дніпропетровська, Луганська області ;*
 - *15-25 тис. осіб - Вінницька, Житомирська, Запорізька, Полтавська, Черкаська, Сумська, Чернігівська;*
 - *3-5 тис. осіб – більшість західних областей.*

Чисельність населення

- ◆ За кількістю населення Україна посідає 5 місце в Європі після Німеччини, Італії, Франції, Великобританії та 21 місце у світі.
- ◆ За кількістю населення Україна посідає 2 місце серед країн СНД після Росії.
- ◆ Протягом всіх повоєнних років, аж до 90-х р., чисельність населення України постійно зростала. Вперше смертність перевищила народжуваність в 1991 році і так триває вже понад 20 років.
- ◆ Країна вступила в якісно новий етап свого розвитку – депопуляцію.

ДЕПОПУЛЯЦІЯ

Сьогодні понад третина європейських країн охоплена депопуляцією (природний убуток на 1000 нас.):

- ◆ Білорусія
- ◆ Болгарія
- ◆ Греція
- ◆ Італія
- ◆ Естонія
- ◆ Латвія
- ◆ Литва
- ◆ Молдова
- ◆ Росія
- ◆ Румунія
- ◆ Словенія
- ◆ Чехія
- ◆ Швеція

Нашу країну вирізняє масштабність депопуляції та прискорені темпи скорочення чисельності населення.

Чисельність населення

- ◆ **Загальна чисельність населення Землі складає близько 7 млрд., і за прогнозами ООН, буде повільно збільшуватись:**

 **7 млрд. – у 2013 р.,**

 **8 млрд. – у 2028 р.,**

 **9 млрд. – у 2054 р.**

- ◆ **Найбільш населеними країнами вважаються Китай (1млрд200 млн.) та Індія (900 млн.)**

- ◆ **Серед економічно розвинених країн збільшення населення в найближчі 50 років прогнозується в США за рахунок міграції**

Розміщення населення України (1.01.2010)

- ◆ До **найбільш** урбанізованих регіонів належать:

 **Донеччина (91%)**


 **Луганщина (87%)**

 **Дніпропетровщина (83%)**

- ◆ **Низький** ступінь урбанізації (менше 50%) притаманний:

- **Вінницькій, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській, Чернівецькій та Закарпатській областям (в останній питома вага міського населення 36,8%). Це найменш урбанізована область країни.**

Типи вікової структури населення

- ◆ **Прогресивний тип** (частка дітей віком 0-14 років перевищує частку осіб у віці 50 років і більше);
 - ◆ **Регресивний тип** (особи віком 50 років і більше переважають над дітьми 0-14 років)
 - ◆ **Стаціонарний тип** (частка дітей дорівнює частці осіб у віці 50 років і більше).
- 

Однак вік 50 років для більшості країн є віком працездатного населення, і брати його за основу для визначення типу вікового складу населення недоцільно. Тому вченими запропоновано визначати **рівень демографічної “старості” населення за питомою вагою осіб у віці 60 років і більше.**

Вікова структура населення України

- ◆ Характерною особливістю вікової структури населення України є **високий рівень постаріння**.
- ◆ **Кількість дітей (0–14 р.) становить 17,2% (за 15 років зменшилася на 38,7 % за рахунок зниження рівня народжуваності);**
- ◆ **Старше 60 років – 21,5%**
- ◆ **Кількість осіб 15 - 64 років становить 61,3%;**
- ◆ **Старше 65 років – 15,9%.**

- ◆ **У країнах, де питома вага осіб у віці 60 років і старше перевищує 12% (осіб віком 65 і більше 7%) населення вважається демографічно старим.**

Регіональне різноманіття рівнів постаріння населення:

- ◆ **До 1998** року в Закарпатській області спостерігався прогресивний тип відтворення населення (0-14 р. – 308,4 тис. проти 307,1 у віці 50 р. і старші).
- ◆ **Протягом 1999-2013 рр.** – спостерігається регресивний тип з переважанням старшої вікової категорії, при цьому кількість населення у віковій категорії 50 р і старше переважає над кількістю населення 0-14 р. у 1,5 раза.

Старіння населення

- ◆ *Демографічно найстаріші країни Європи:*

-  Японія – 29,7%

-  Італія – 26,4%

-  Німеччина – 25,7%

-  Швеція – 24,7%

-  Фінляндія, Греція – 24,0%

-  Україна – 20,8%

- ◆ більше людей доживає до старшого віку і т.ч. збільшується тривалість життя населення у старших вікових групах.

Вікова структура населення

- ◆ *В 19 ст. частка людей на Землі старше 65 років не перевищувала 2,0-3,0%; у 2000 р. вона становила вже 14,0% від загальної чисельності населення земної кулі*
- ◆ *До 2030 р. вона збільшиться, за прогнозами експертів ООН, до 25,0-30,0%, зокрема, в Україні – до 27,0%*

Зменшення частки дітей, з одного боку, та збільшення частки осіб старших вікових груп, з іншого боку, призводить до зростання економічного (демографічного) навантаження на осіб працездатного віку.

ДЕМОГРАФІЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ (2011 р.)

- ◆ **Демографічне навантаження** - співвідношення числа дітей і осіб непрацездатного віку, яка припадає на 1000 осіб працездатного віку;
- ◆ В Україні показник складає 651 непрацездатних на 1000 осіб працездатного віку.
- ◆ **За 15 років в Україні:**
 - 📌 зменшився показник демографічного навантаження дітьми та підлітками (з 410 до 367 осіб)
 - 📌 збільшилась величина коефіцієнта навантаження особами непрацездатного віку (відповідно з 389 до 399 осіб)

**Демографічне навантаження
непрацездатних осіб на 1000
працюючого населення серед
сільського населення на 25%
більше, ніж серед міського**

ДЕМОГРАФІЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ (2011)

- ◆ **Найвище** демографічне навантаження в 2011 спостерігалось у областях центральної України - Чернігівській (743 на 1000 працездатних), Вінницькій (735), Житомирській (720), що пов'язано з високою часткою осіб старше працездатного віку.
- ◆ **Найменше** демографічне навантаження спостерігається у Києві, де на 1000 працездатних припадає лише 528 осіб непрацездатного віку.

ПРОДОВЖЕННЯ

- ◆ *Найбільше демографічне навантаження особами у віці, **молодшому за працездатний**, зафіксовано у західних областях - Волинській, Рівненській, Закарпатській.*

Найнижче - у місті Києві, Севастополі, а також у Донецькій, Харківській, Луганській областях.

- ◆ *Найбільше навантаження особами у віці, **старшому за працездатний**, спостерігається у центральних областях - Чернігівській, Кіровоградській, Вінницькій, Полтавській.*

Найменше - у м. Києві і західних областях - Закарпатській, Рівненській, Волинській.

СТАТЕВА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

- ◆ **Чоловіки** складають 46,2% населення країни

За 15 років їх чисельність скоротилась на 9,7%

- ◆ **Жінки** складають 53,8% населення

За 15 років їх чисельність скоротилась на 9,3 %

- ◆ Статева структура **Закарпатської області** стабільна, в ній також переважають жінки.

- чоловіки – 47,9%;

- жінки – 52,1%.

- ◆ **Серед дітей 0-14 років переважають хлопчики – 51,2%.**
- ◆ **Статеві співвідношення в залежності від вікового періоду (жінок на 100 чоловіків) :**
 - 18-29 років - 100**
 - 30-39 років – 102**
 - 40-49 років - 113**
 - 50-59 років - 147**
 - 60 і старше років - 262**

В Закарпатській області:

- ◆ *Серед дітей 0-14 років переважають також хлопчики – 50,7%.*
- ◆ *Перевага чоловічої статі спостерігається до 40 років, а в Україні до 29 років.*
- ◆ *Серед працездатного населення більше чоловіків (51,9%), тоді як в Україні чоловіків працездатного віку значно менше, ніж жінок.*

Динаміка (рух населення)

- ◆ Механічний рух населення (міграція) – це переміщення людей, пов'язане зі зміною місця проживання.
 - ◆ Розрізняють:
 - **зовнішню міграцію** (еміграція, імміграція);
 - **внутрішню міграцію** (маятникова, сезонна, урбанізація).
 - ◆ Урбанізація – це підвищення ролі міст у розвитку суспільства. Характерним є приплив до міст сільського населення.
- Переїжджають в основному люди молодого віку та чоловіки.

Показники, що характеризують міграційні процеси:

- ◆ число вибулих на 1000 населення;
- ◆ число прибулих на 1000 населення;
- ◆ міграційний приріст (число прибулих – число вибулих);
- ◆ коефіцієнт ефективності міграції (сума прибулих і вибулих).

Міграційний приріст можна визначати як в абсолютних так і у відносних величинах.

Основні показники природного руху населення

- ◆ *Народжуваність*
- ◆ *Смертність*
(у т.ч. материнська, малюкова)
- ◆ *Природний приріст населення*
- ◆ *Середня тривалість очікуваного життя*

Коефіцієнт народжуваності

**число народжених живими за рік/
середньорічна чисельність населення
X1000**

Показник народжуваності служить
лише для приблизної характеристики
явища.

Коефіцієнт плідності (фертильності)

**загальне число живих
новонароджених за рік /
чисельність жінок фертильного віку
(15-49 років) x 1000**

Віковий інтервал 15-49 років
називається генеративним або плідним
періодом жінок.

Сумарний показник відтворення населення:

**число дітей, народжених жінкою
протягом фертильного періоду її
життя (15-49 р.)**

СУМАРНИЙ КОЕФІЦІЄНТ НАРОДЖУВАНОСТІ



Регіональні особливості рівня народжуваності

- ◆ Три групи:
 - 1 гр – **східні області** (Донецьк, Луганськ, Харків, Суми, Запоріжжя, Полтава) – надзвичайно низька народжуваність, що навіть наполовину не забезпечує відновлення чисельності населення.
 - 2 гр. – **західні області** – відносно високі показники народжуваності. Сумарний коефіцієнт народжуваності становить 1,2 – 1,6 дитини на 1 жінку.
 - 3 гр. – **центр та північ** – показники народжуваності та відтворення населення знаходяться на рівні середньоукраїнських.

НАРОДЖУВАНІСТЬ

Рівні народжуваності:

- ◆ *до 19,9 - низький рівень,*
- ◆ *20-29,9 - середній*
- ◆ *30 і більше - високий*

Фактори, які регулюють народжуваність

- ◆ *біологічні (стан репродуктивного здоров'я)*
- ◆ *соціально-економічні*
- ◆ *вікові-статеві*
- ◆ *умови і фактори способу життя*
- ◆ *традиції*
- ◆ *релігійні установки та і інші*

Народжуваність

- ◆ В Україні – в 1913 р. – 42,9 ‰, а в 2013р. - 11,1‰
- ◆ Середня кількість дітей, народжених 1 жінкою в 1925-1926 рр. становила 5,4, у 1983-1987 рр. – 2-2,1, а в 2002-2013 рр. – 1,2 – 1,3.
- ◆ У сільській місцевості є традиційно вищою - 11.9 на 1000 проти 10.4 у міських поселеннях;
- ◆ В Закарпатській обл. – 14,7‰

Чинники, що сприяють зменшенню народжуваності:

- ◆ зменшення числа шлюбів і збільшення числа розлучень;
- ◆ активне залучення жінок до суспільного життя (90% жінок вчаться або працюють);
- ◆ диспропорції в статевому складі населення;
- ◆ значний рівень абортів (13,9 на 1 тис живонароджених);
- ◆ незадовільний стан репродуктивного здоров'я жінок і чоловіків;
- ◆ економічна ситуація в суспільстві (дефіцит народжень на 80% пов'язаний з соціально-економічною кризою та політичною дестабілізацією, який обумовив фактор відмови і відкладання народження дітей).

Чинники, що сприяють народжуваності:

- ◆ національні традиції;
- ◆ релігія.

ОСОБЛИВОСТІ НАРОДЖУВАНOSTI В УКРАЇНІ

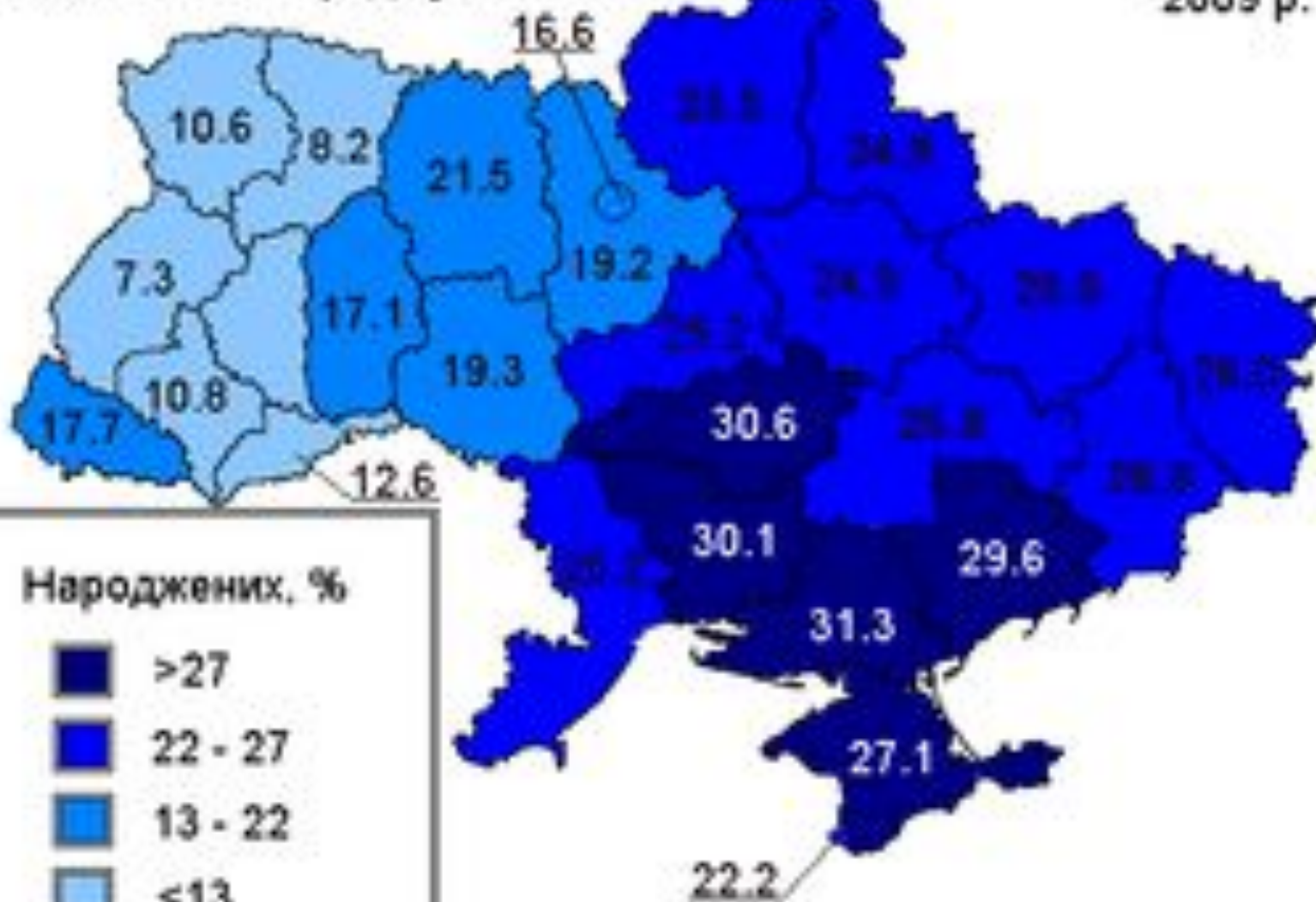
- ◆ Підвищення середнього віку народження дитини до 26 років (в країнах західної Європи – 25-29 років)
- 📅 перша дитина – 23 роки
- 📅 друга – 28 р.
- 📅 третя – 31 р.
- ◆ Трансформація вікової моделі, в основі якої лежить зменшення внеску молодих матерів (до 25 років) у величину сумарної народжуваності і, відповідно, підвищення внеску старших жінок, особливо 30 річних, - провідна тенденція у всіх промислово розвинутих країнах, яка отримала назву "другого демографічного переходу".

ОСОБЛИВОСТІ НАРОДЖУВАНOSTІ В УКРАЇНІ

- ◆ Підвищення частки первістків (59%) та скорочення питомої ваги других і третіх дітей
- ◆ Частка дітей народжених поза шлюбом становить 21,5% (місто – 21,1, село – 22,5)
- ◆ Виразна регіональна диференціація народжуваності

Позашлюбна народжуваність

2009 р.



Народжених, %

- >27
- 22 - 27
- 13 - 22
- <13

Україна - 21.2 %

НАРОДЖУВАНІСТЬ

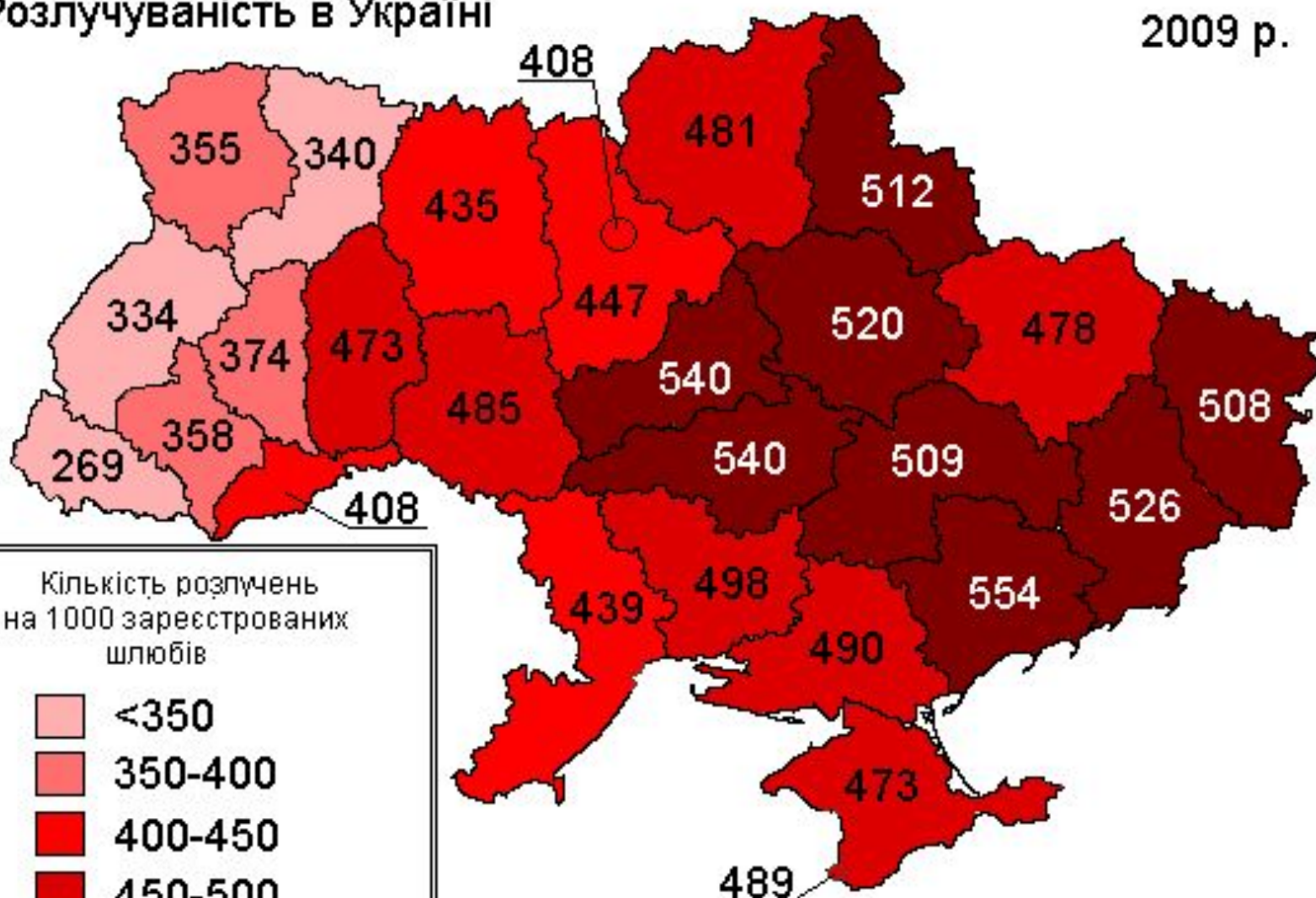
- ◆ *У середині XVIII ст. склад сім'ї в середньому по Україні становив 6,9 осіб, в середині XIX ст. - 5,2 особи, а нині сім'я в Україні налічує в середньому 3,1 особи*
- ◆ *Багатодітні сім'ї з трьома і більше дітьми становлять 3,7% від загальної кількості українських сімей, тоді як однодітних нараховується більше половини*

Коефіцієнти шлюбності і розлучуваності (на 1000 осіб)



Розлучуваність в Україні

2009 р.



Кількість розлучень на 1000 зареєстрованих шлюбів

- <350
- 350-400
- 400-450
- 450-500
- >500

Україна - 457

Особливості сімейно-шлюбних процесів в Україні

- ◆ **Україна належить до країн Європи з високим рівнем шлюбності і розлучуваності**
- ◆ **В останні роки підвищується, як і в країнах Європи, вік укладання шлюбу: чоловіки – вік понад 30 років, жінки – 27 років**
- ◆ **Поширюються незареєстровані шлюби**
- ◆ **Розповсюджуються різноманітні форми шлюбного партнерства**
- ◆ **Посилюється нестабільність шлюбних відносин**

Наслідки несприятливих сімейно-шлюбних процесів в Україні

- ◆ **Пережили розлучення батьків у 2012 р. понад 140 тис. дітей**
- ◆ **27,5% українських сімей з дітьми – неповні**
- ◆ **Чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – понад 100 тис. осіб**
- ◆ **Поширюються дитяча безпритульність і бездоглядність, сформована особлива маргінальна група - “діти вулиці”**

Показники смертності

- ◆ Для оцінки соціального, демографічного і медичного благополуччя тієї чи іншої території необхідно враховувати не тільки показники народжуваності, але і показники смертності. Взаємодія між показниками народжуваності і смертності, зміна одних поколінь на інші забезпечує безперервне відтворення населення.
- ◆ Однак **загальний коефіцієнт смертності** мало придатний до будь-яких порівнянь, тому що його величина переважно залежить від особливостей вікового складу населення. Так, ріст загального коефіцієнта смертності, відмічений за останні роки в деяких економічно розвинутих країнах, не стільки свідчить про дійсний ріст смертності, скільки відображає ріст питомої ваги осіб літнього віку у віковій структурі населення.

Коефіцієнт смертності (Кс)

**число померлих за рік /
середньорічна чисельність населення
X 1000**

Коефіцієнт смертності за віком, статтю

**число померлих осіб певного віку і
статі /
середньорічна чисельність осіб
певного віку і статі x 1000**

Коефіцієнт смертності від певних захворювань і структура причин смертності

Смертність від певного захворювання
/середня чисельність населення $\times 1000$

Структура причин смерті:

- усі померлі за рік – 100%
- померлі від I класу -%
- померлі від II класу -%
- померлі від N класу -%

СМЕРТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ, РІВНІ

- ◆ **до 10 промілле - низький**
- ◆ **10-14,9 – середній**
- ◆ **15-24,5 - високий**
- ◆ **25-34,9 – дуже високий**
- ◆ **35 і більше – надзвичайно високий**

ОСОБЛИВОСТІ СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ України

- ◆ Найгострішою демографічною проблемою України є і залишається несприятлива динаміка смертності населення.
- ◆ Протягом 2006-2013 років загальний показник смертності утримується на надто високому рівні, як для європейської країни – 16,2 – 14,6‰.
- ◆ Виразна регіональна диференціація смертності: на заході – нижчі показники смертності; на півночі – найвищі.

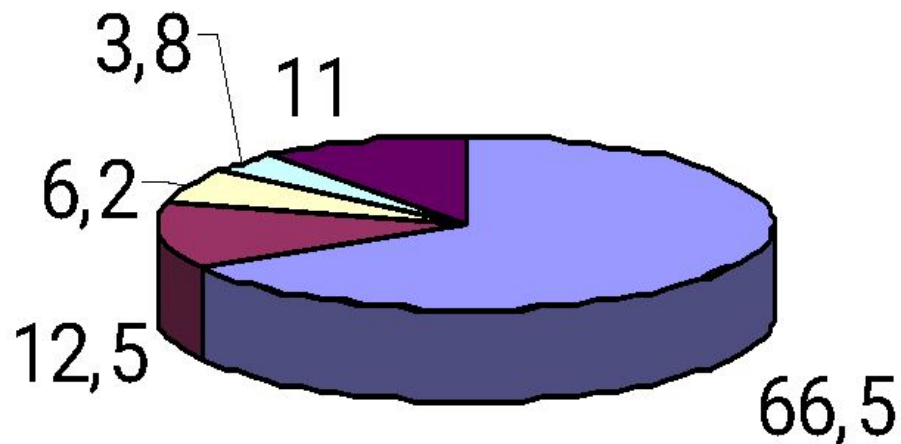
ОСОБЛИВОСТІ СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ України

- ◆ Порівняно з 1990 р. відзначається неухильне зростання смертності населення працездатного віку
- ◆ Характерною є «надсмертність» чоловіків. Якщо у віці 15-19 років смертність серед чоловіків перевищує жіночу в 1,5 раз, то у віці 40-49 років – в 3,5 рази.
- ◆ В Україні рівень смертності в 4,2 рази вище ніж в країнах ЄС
- ◆ Рівень смертності жінок працездатного віку в Україні майже утричі вищий за аналогічний в країнах ЄС

ОСОБЛИВОСТІ СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ України

- ◆ Лише у віці старше 85 років смертність чоловіків нижча за смертність жінок
- ◆ Характерним є високі показники передчасної смертності населення України.
- ◆ Смертність серед сільського населення в 1,5 раз вища, ніж серед міського. Причини: низький рівень життя, гірша якість і доступність мед допомоги, незадовільні умови праці, значна поширеність алкоголізму.

Структура смертності за причинами (питома вага)



- хвороби системи кровообігу
- новоутворення
- зовнішні причини смерті
- хвороби органів травлення
- інші причини

Прогнозні оцінки смертності населення України

- ◆ Прогнозується тенденція до збільшення рівнів смертності в Україні у 2015 р до **17,03‰**, зокрема, смертність міського населення зросте до **18,5‰-17,32‰**, сільського – до **32,0‰-26,0‰**.
- ◆ По окремим регіонам:
 - ◆ в Чернігівській обл. - до **23,23‰**
 - ◆ в Полтавській – до **20,51‰**
 - ◆ Житомирській – до **20,49‰**
 - ◆ Сумській – **20,32‰**
 - ◆ Кіровоградській – **19,18‰**
 - ◆ в Луганській – до **19,0‰**

Показник дожиття до основних життєвих рубежів.

ВООЗ пропонує вивчати % людей, що дожили до: 1 року, 15 років, 45 і 60 років.

В Україні:

- ◆ до 45 років доживає: жінок – 93,8%, чоловіків – 83,1%.
- ◆ до 65 років доживає: 77% жінок, чоловіків – лише 46,7%.

Особливості демографічної ситуації сільської місцевості

- ◆ Межа депопуляція досягнута ще у 1979 р.
- ◆ У 1990 р. депопуляція охопила усю сільську місцевість України
- ◆ Інтенсивність депопуляції в селі вища, ніж у місті
- ◆ У 2/3 сільських районів чисельність померлих вдвічі більша числа народжених
- ◆ Характерними є значні перекоси в статеві-віковій структурі населення в останні роки :
 - 📌 частка чоловіків старше працездатного віку складає 18,2%
 - 📌 частка жінок старше працездатного віку складає 38,6%

Природний приріст населення

- ◆ Безпосередньо природний приріст населення не завжди відображає демографічний стан в суспільстві, тому що однакові розміри приросту можуть бути отримані при різних показниках народжуваності і смертності. Природний приріст населення необхідно оцінювати тільки у співвідношенні з показниками народжуваності і смертності,

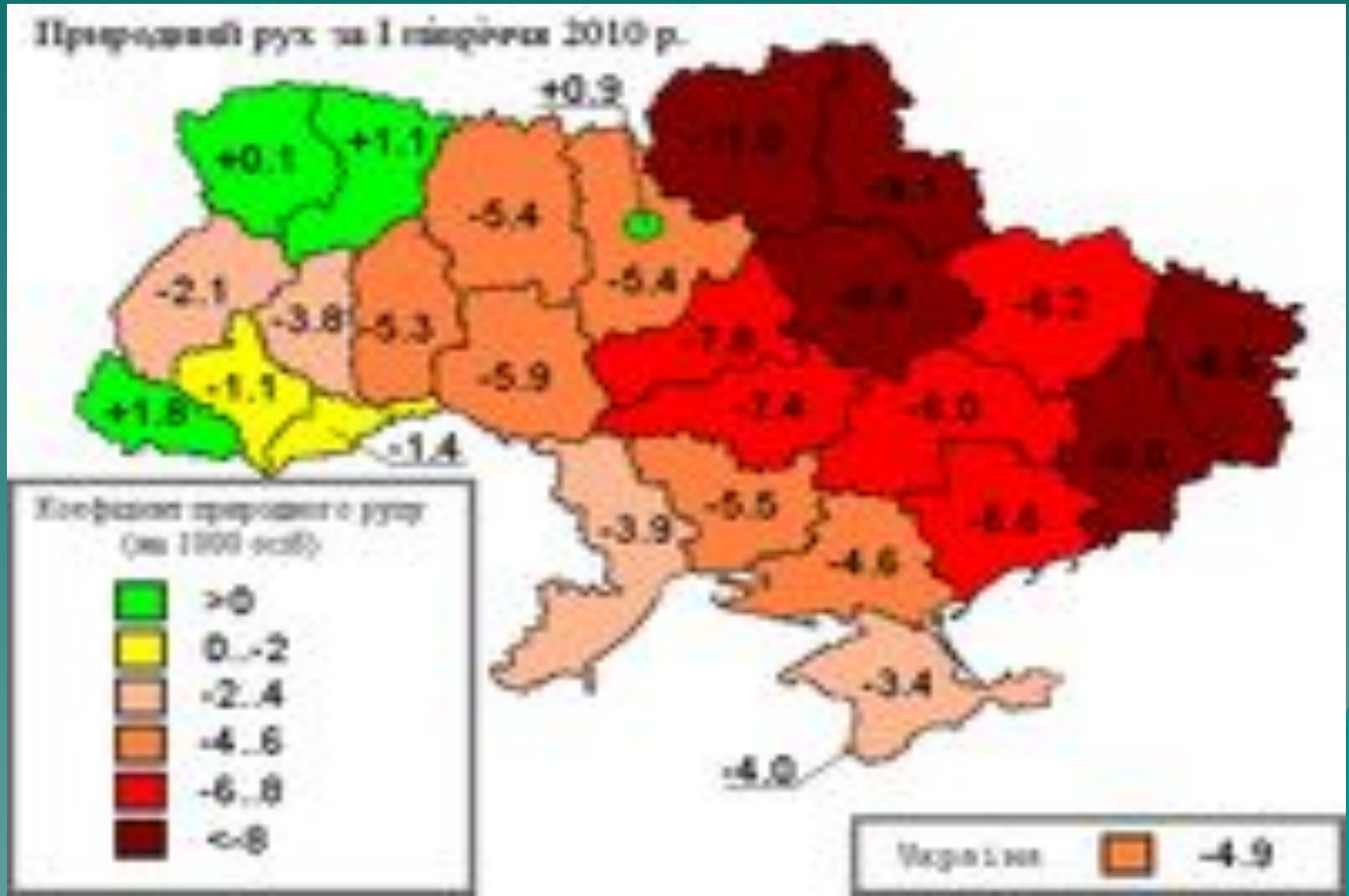
- ◆ **Високий природний приріст** може розглядатися **як сприятливе демографічне явище тільки за низької смертності**. Високий приріст за високої смертності характеризує несприятливе положення з відтворенням населення, незважаючи на відносно високий показник народжуваності.
- ◆ **Низький приріст** за високої смертності також вказує на несприятливий демографічний стан.
- ◆ **Негативний природний приріст** у всіх випадках свідчить про очевидне неблагополуччя в суспільстві. Такий демографічний стан зазвичай характерний для періоду війни, економічних криз, інших потрясінь.

Негативний природний приріст прийнято називати **протиприродним збитком населення**.

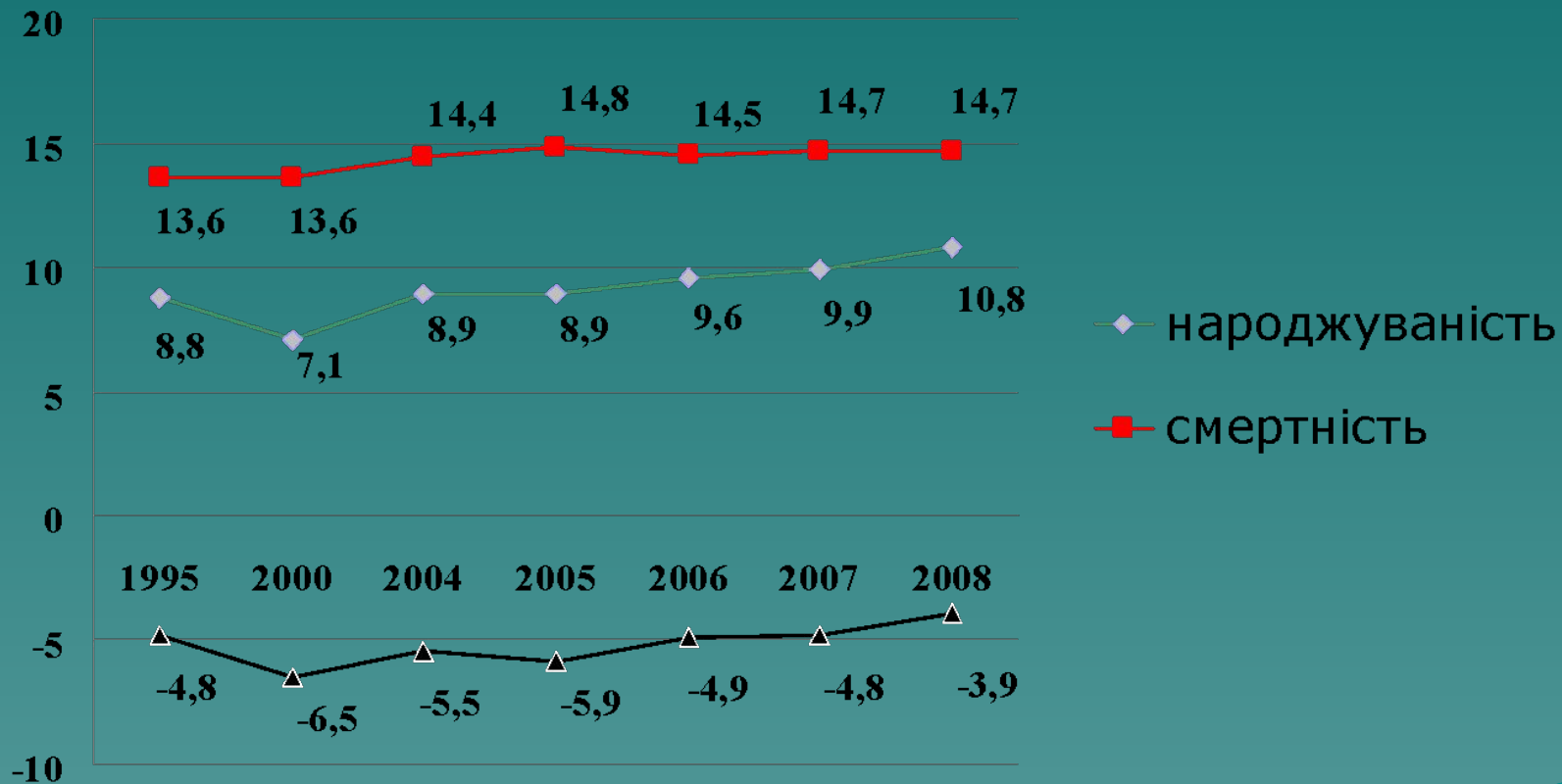
Природний рух населення України з 1913 р. (на 1000 наявного населення)

рік	Кількість народжених	Кількість померлих	Природний приріст (убуток) населення
1913	44,1	25,2	18,9
1940	27,3	14,3	13,0
1959	20,9	7,5	13,4
1960	20,5	6,9	13,6
1965	15,3	7,6	7,7
1970	15,2	8,8	6,4
1975	15,1	10,0	5,1
1979	14,8	11,1	3,7
1980	14,8	11,3	3,5
1985	15,0	12,1	2,9
1990	12,6	12,1	0,5
1995	9,6	15,4	-5,8
2000	7,8	15,4	-7,6
2001	7,7	15,3	-7,6
2002	8,1	15,7	-7,6
2003	8,5	16,0	-7,5
2004	9,0	16,0	-7,0
2005	9,0	16,6	-7,6
2006	9,8	16,2	-6,4
2007	10,2	16,4	-6,2
2008	11,1	16,4	-5,3
2009	11,1	15,3	-4,2
2010	10,8	15,2	-4,4

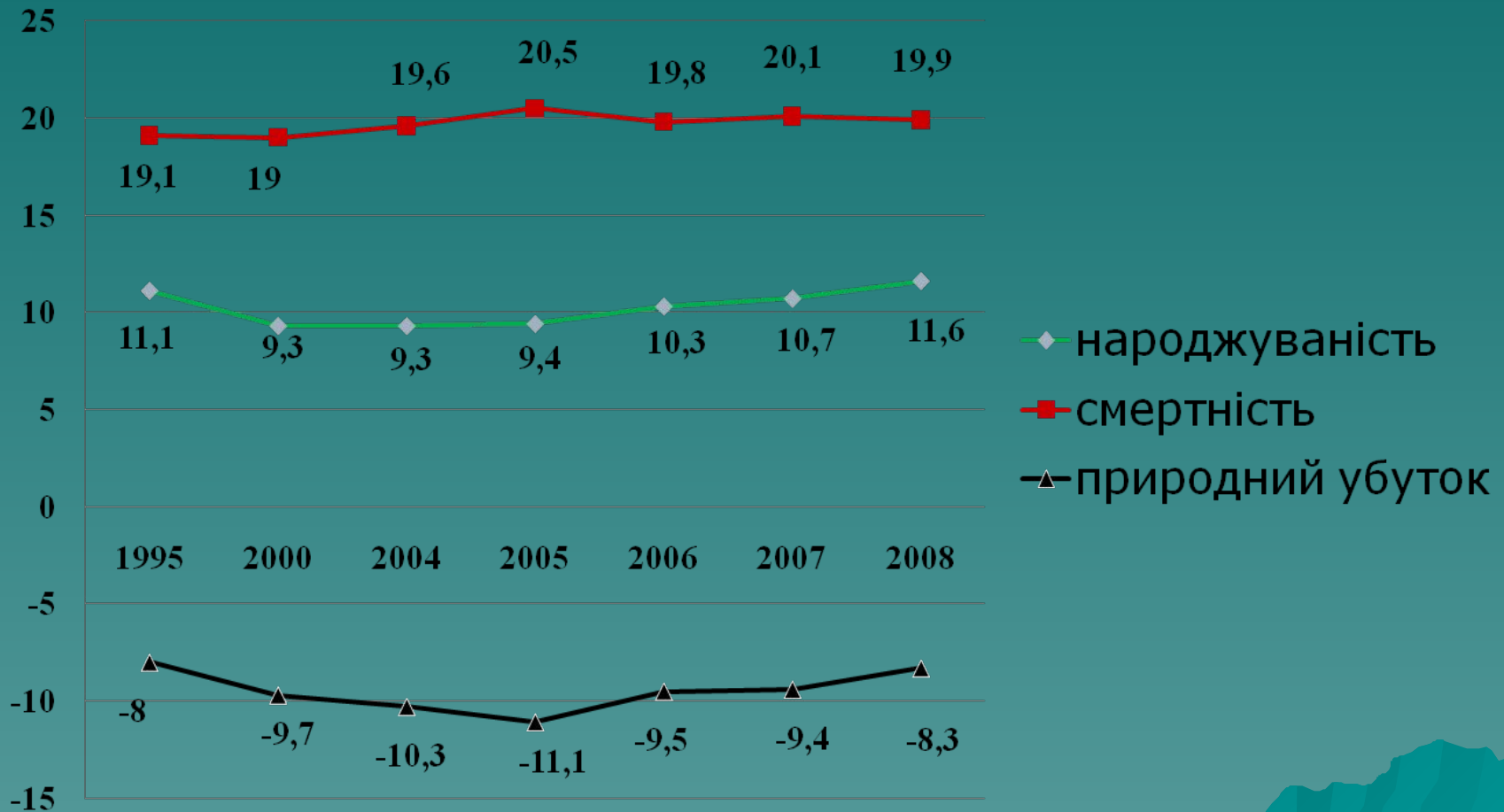
Природний рух населення України



ПРИРОДНИЙ РУХ МІСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ (на 1000 відповідного населення)



ПРИРОДНИЙ РУХ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ (на 1000 відповідного населення)



Інтегральні показники

До інтегральних показників відносяться :

- ◆ **рівень материнської смертності**
- ◆ **рівень малюкової смертності**
- ◆ **показник середньої тривалості очікуваного життя**

Рівень інтегральних показників визначає:

- ◆ **стан здоров'я населення**
- ◆ **рівень соціально-економічного розвитку держави в цілому**
- ◆ **ступінь медичної грамотності населення**
- ◆ **рівень і якість організації медичної допомоги**

Малюкова смертність

**Малюкова смертність -
смертність дітей у віці до 1 року
- розподіляється на:**

- ◆ ***ранню*** – перші 168 годин життя
- ◆ ***неонатальну*** - перші 28 діб життя
- ◆ ***постнеонатальну*** - з 29 дня до 1 року

Малюкова смертність – число дітей, що померли протягом 1 року/число дітей, що народилися живими x1000;

Рання неонатальна смертність - число дітей, що померли протягом перших 7 днів життя/число дітей, що народилися живими x1000;

Неонатальна смертність - число дітей, що померли протягом перших 28 днів життя/число дітей, що народилися живими x1000;

Постнеонатальна смертність - число дітей,
що померли у віці 29 днів – 12 місяців/
число дітей, що народилися живими
x 1000;

Перинатальна смертність - число дітей,
що народилися живими та померли
протягом перших 7 днів життя/число дітей,
що народилися живими і мертвими
x1 000;

Рівні

*малюкової та перинатальної смертності
(на 1000 народжених живими)*

Малюкової:

- ◆ **Низький рівень – до 3‰**
- ◆ **Середній – 3-5 ‰**
- ◆ **Високий – більше 5 ‰**

Перинатальної:

- ◆ **низький - до 1,0-1,5 ‰**
- ◆ **середній –1,5-2,5‰**
- ◆ **високий – більший за 2,5‰**

Мертвонароджуваність

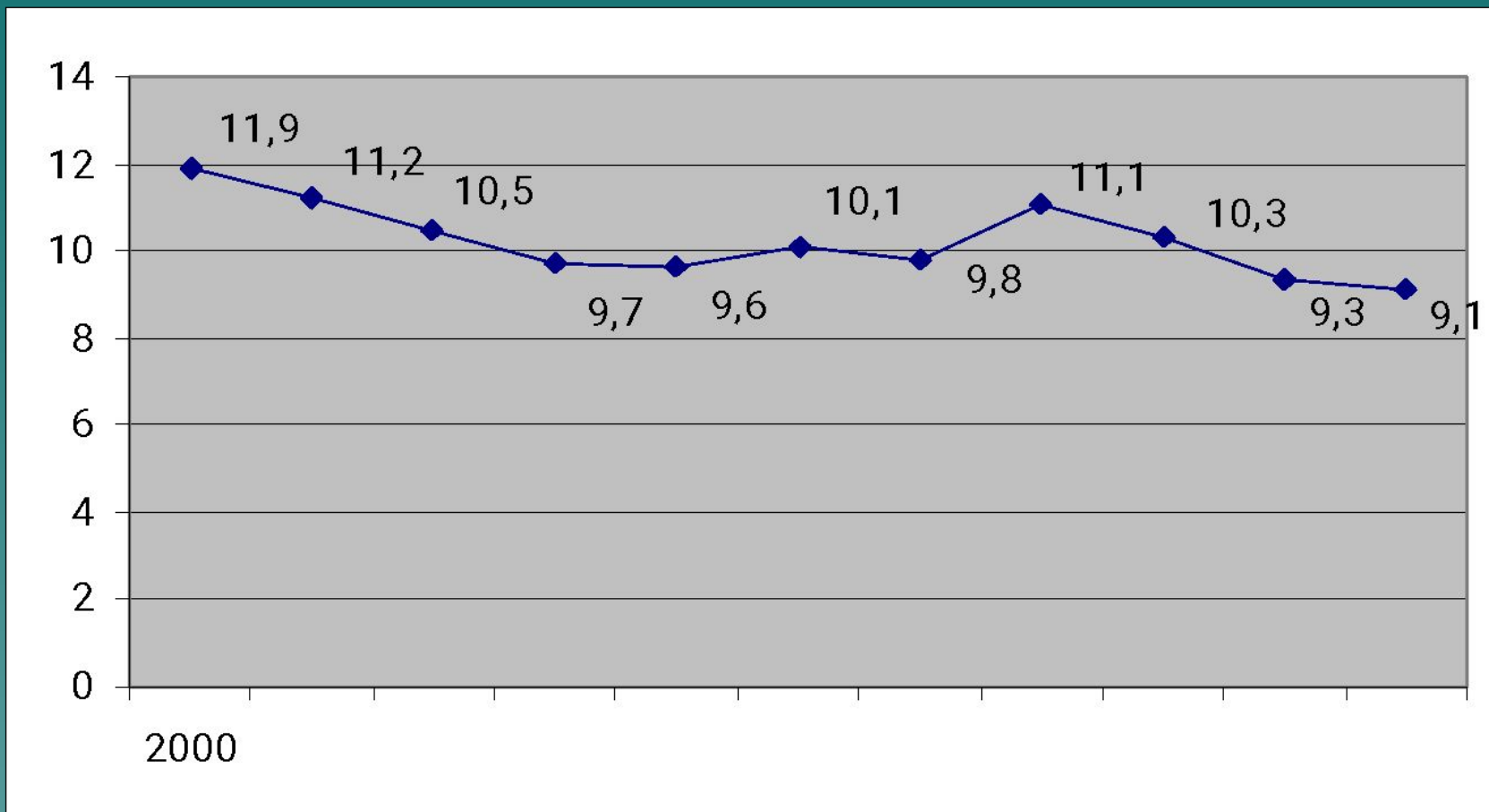
- ◆ **Мертвонароджуваність** – це смертність в антенатальний (до початку пологової діяльності) і в інтранатальний (смерть в пологах) періоди
- ◆ **Показник мертвонароджуваності** – число народжених мертвими / число дітей, народжених живими і мертвими
x 1 000;

Типи смертності немовлят

- ◆ **тип А** - питома вага неонатальної смертності складає більше 50 %
- ◆ **тип В** - питома вага неонатальної смертності складає від 30 до 49 %
- ◆ **тип С** - питома вага неонатальної смертності складає менше 30%

Біологічно закономірним ВООЗ визначено переважання типу А, що спостерігається в останні роки в Україні

Динаміка малюкової смертності в Україні



Показник малюкової смертності (на 1000 народжених живими)

- ◆ В Україні – 9,1 ‰
- ◆ В Закарпатській обл.:
 - 10,95 (2011 р.)
- ◆ **Найвищими є показники в:**
 - В.Березнянський – 22,9
 - Перечинський – 19,7
 - Воловецький р-н – 18,3
 - Рахівський р-н - 17,75

Малюкова смертність

- ◆ **Останні рейтингові місця за рівнем малюкової смертності займають області:**

 **Луганська**

 **Донецька**

 **Івано-Франківська**

- ◆ **Значно нижчі рівні малюкових втрат у Тернопільській, Волинській, Полтавській областях**

17,9% випадків смертності немовлят у 2008 р. в Україні визнано попереджувальними

Малюкова смертність

- ◆ *Значною залишається різниця між показниками смертності серед хлопчиків та дівчаток віком до року:
рівень смертності хлопчиків становить 12,7, а дівчаток — 9,8 на 1000 народжених живими*

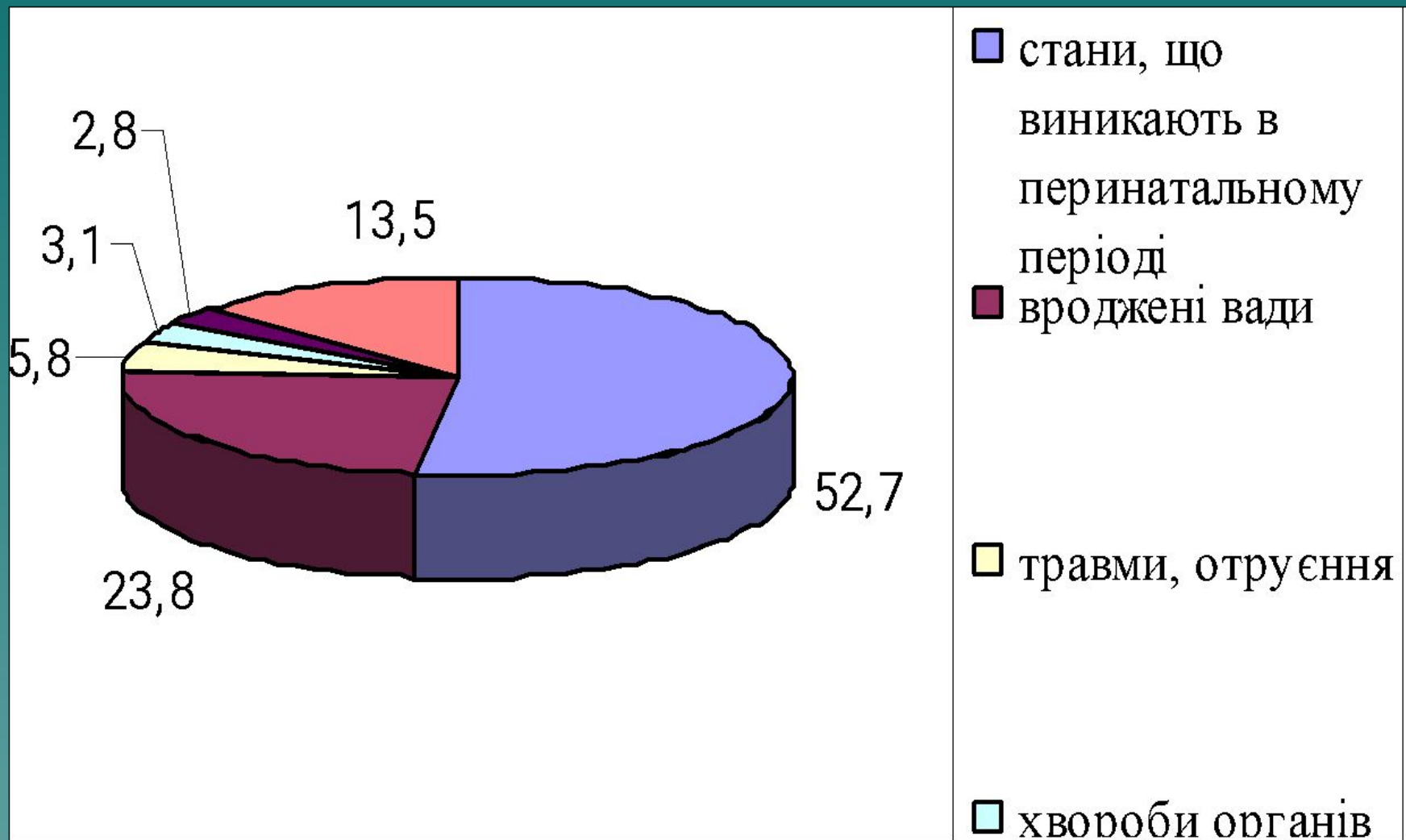
Малюкова смертність

- ◆ У країнах Західної Європи показники смертності дітей у віці до 1 року значно нижчі, ніж в Україні (майже в 2 рази), а саме:
- ◆ від 4‰ до 5‰ - у Німеччині, Люксембурзі, Мальті, в Нідерландах, Норвегії, Словенії, Іспанії, Швейцарії
- ◆ від 3 до 4‰ - у Фінляндії і Швеції
- ◆ За останні 30 років показник малюкової смертності в країнах – членах ЄС - знизився з 21,9 до 4,9 - 5‰, тобто, в 4,5 рази

Чинники, що впливають на формування рівня смертності немовлят

- ◆ *Стан здоров'я батьків (хвороби репродуктивної сфери, екстрагенітальні хронічні інфекції, нераціональне харчування, шкідливі звички)*
- ◆ *Сімейна невлаштованість жінки*
- ◆ *Освітній рівень матері*
- ◆ *Доступність і якість медичної допомоги жінці під час вагітності, пологів та новонародженому і дитині у віці до 1 року*
- ◆ *Характер вигодовування*
- ◆ *Стан довкілля*
- ◆ *Стать і вік дитини (хлопчики помирають на 30% частіше, ніж дівчата)*
- ◆ *Зовнішні причини (нещасні випадки, травми та отруєння), хвороби органів дихання, інфекційні хвороби, які у більшості випадків можна попередити*

Розподіл померлих дітей віком до 1 року за окремими причинами смерті, 2011 рік



Заходи по зниженню рівня малюкової смертності

удосконалення служб :

- ◆ **планування сім'ї**
- ◆ **дитячої та підліткової
гінекології**
- ◆ **медико-генетичної допомоги**
- ◆ **дитячої неврології**
- ◆ **неонатології**

продовження

Активне запровадження нових медичних та організаційних технологій:

- ◆ **спільне перебування матері та новонародженої дитини**
- ◆ **нові принципи грудного вигодовування**
- ◆ **сімейні пологові зали**
- ◆ **неонатальні та перинатальні центри**
- ◆ **впровадження затверджених МОЗ України протоколів медичного догляду за новонародженою дитиною, за здоровою дитиною віком до 3 років**

Материнська смертність

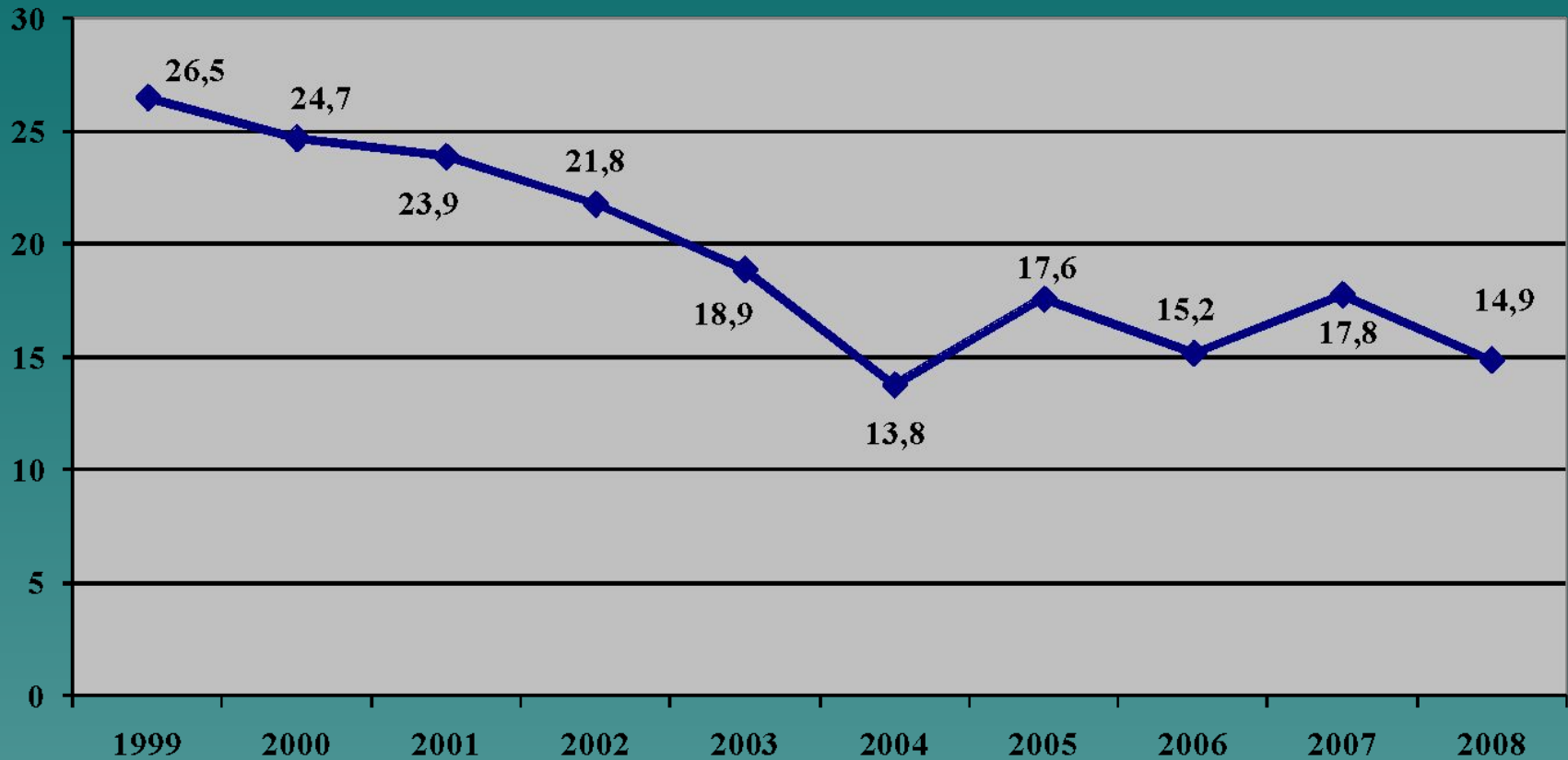
- це статистичне поняття, пов'язане зі смертю жінки під час вагітності чи протягом 42 днів після її закінчення, незалежно від тривалості та локалізації вагітності, від будь-якої причини, пов'язаної з вагітністю чи обтяженою нею, чи з її веденням, але не від нещасного випадку.
- розраховується на 100 тис. живонароджених

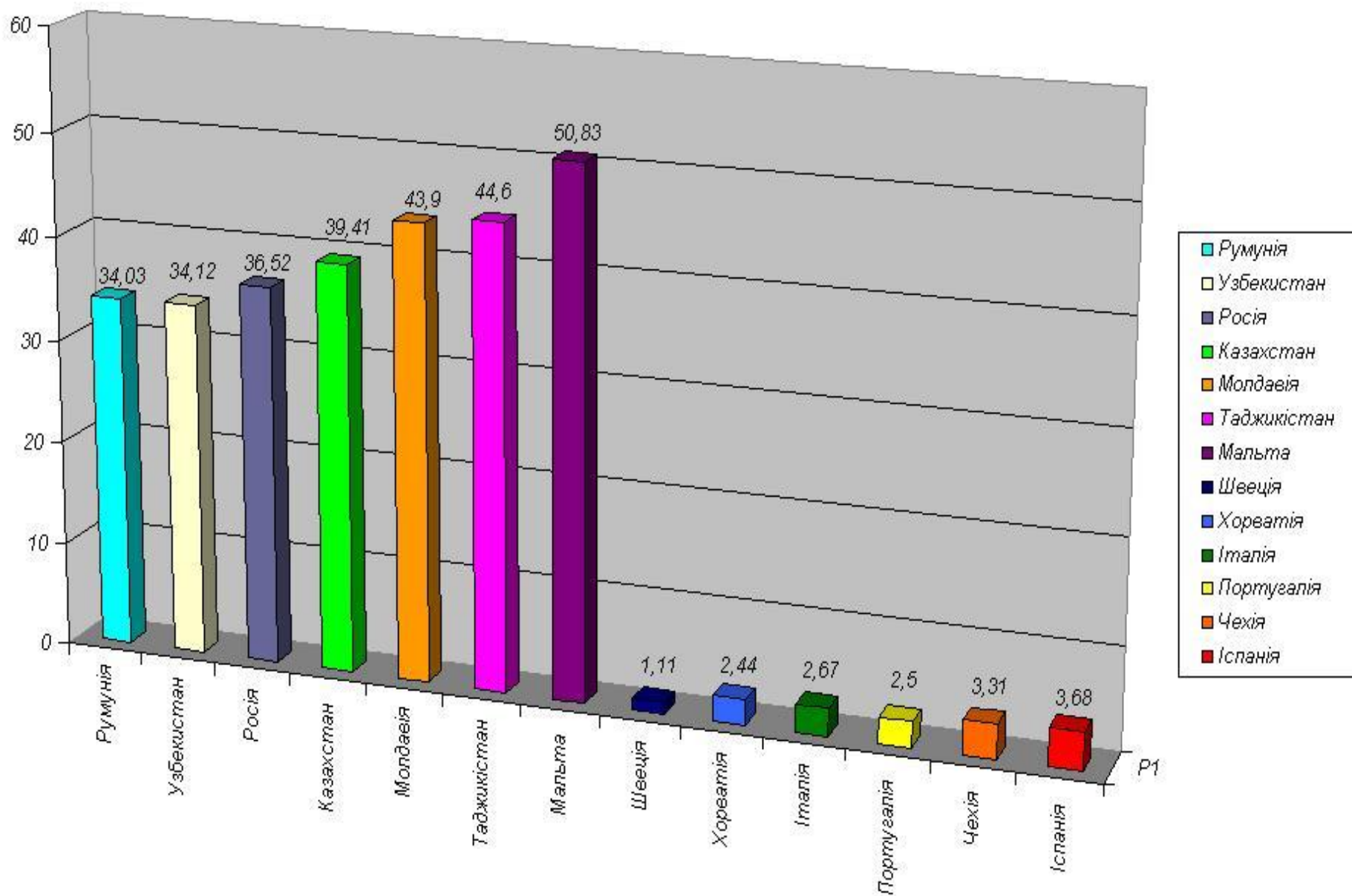
Материнська смертність

Показник материнської смертності вважається інтегрованим індикатором репродуктивного здоров'я жінок, який відображає:

- ◆ *стан загального здоров'я жінки***
- ◆ *якість медичної допомоги вагітним***
- ◆ *рівень організаційної роботи родопомічних закладів***
- ◆ *поєднану взаємодію цих чинників з економічними, санітарно-культурними, соціально - гігієнічними та іншими чинниками***

МАТЕРИНСЬКА СМЕРТНІСТЬ ПО УКРАЇНІ (НА 100 ТИС. НОВОНАРОДЖЕНИХ)





P1

Найпоширеніші причини материнської смертності (% , 2012 р.)



Резерви зниження материнської смертності

- ◆ **Зниження захворюваності жінок фертильного віку, передусім на анемії**
- ◆ **Заходи щодо профілактики патології гестаційного процесу**
- ◆ **Соціальні заходи щодо поліпшення життя і харчування вагітних**
- ◆ **Запровадження у всіх областях моніторингу вагітних, який дозволить вести кожну вагітну жінку**

Резерви зниження материнської смертності

- ◆ **Належний розвиток системи планування сім'ї, а саме попередження небажаної вагітності**
- ◆ **Налагодження профілактичної роботи серед населення репродуктивного віку і підлітків**
- ◆ **Підвищення особистої відповідальності лікарів за надання неадекватної медичної допомоги жінкам репродуктивного віку і дівчаткам підліткового віку**

Середня очікувана тривалість ЖИТТЯ

- ◆ *Середня очікувана тривалість життя (СОТЖ) – це гіпотетичне число років, яке має прожити покоління народжених одночасно при умові незмінних показників вікових коефіцієнтів смертності*
- ◆ *СОТЖ - досить точний індикатор здоров'я населення, який характеризує в цілому його життєздатність і виступає величиною, яка узагальнює всі структурні характеристики смертності*

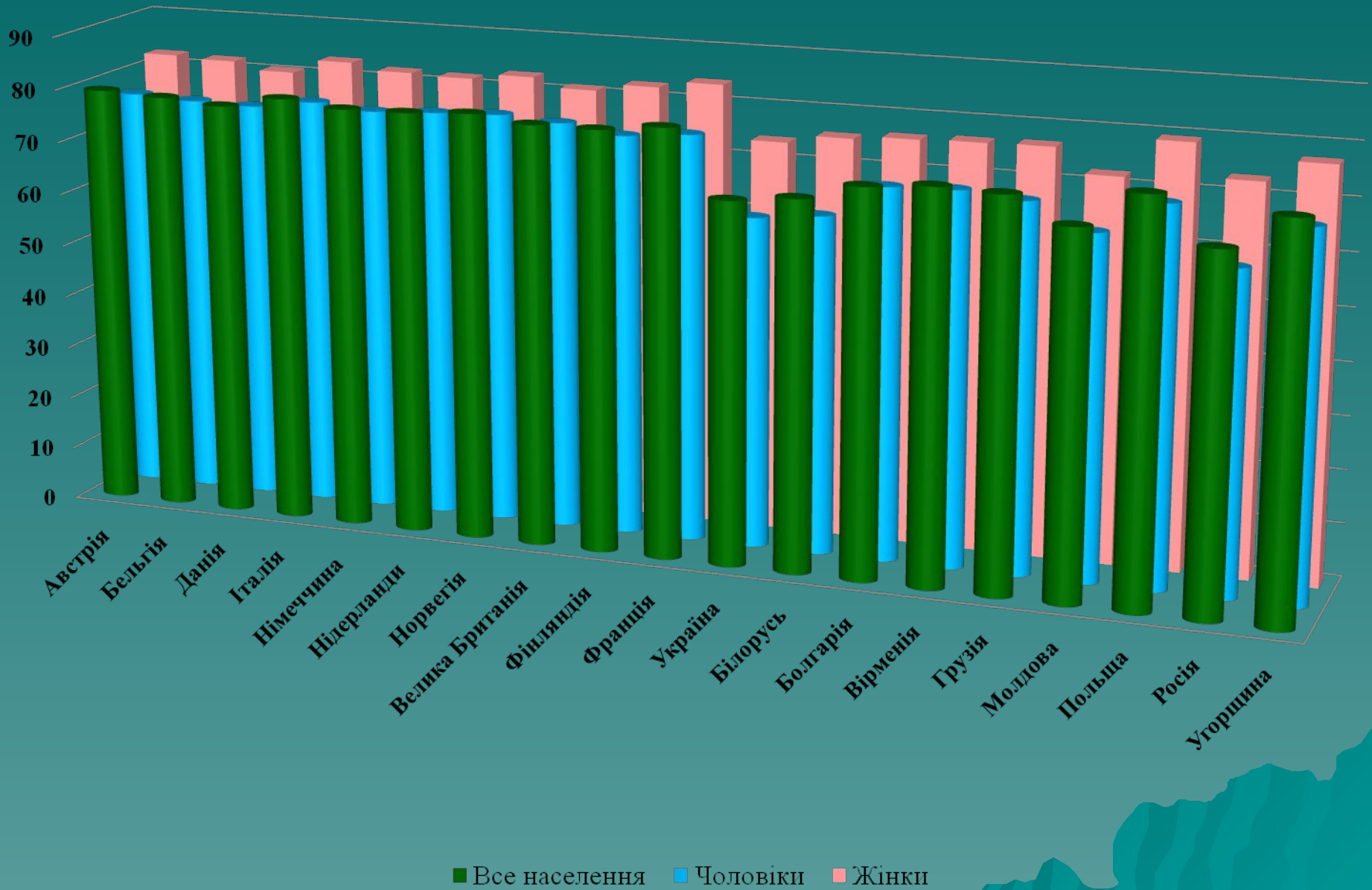
Середня очікувана тривалість життя в Україні (2013 р.)

- ◆ Все населення – 69,8 років
 - ◆ Чоловіки – 64,5 років (місто – 65,3, село – 62,9)
 - ◆ Жінки – 75,1 (місто – 75,4, село – 74,2)
- З 2009 року СОТЖ збільшилась на 0,2 роки.

Регіональне різномаяття:

- ◆ **Найвищі** показники СОТЖ – західні області. Характерним є найвищий рівень дожиття до похилого віку.
- ◆ **Найнижчі** – південь та схід України. Найменше осіб доживає до старості і найбільші статеві відмінності.
- ◆ Регіональні відмінності обумовлені переважно *рівнем екологічного благополуччя, станом самозбережувальної поведінки людей, впливом стресових факторів*

СОТЖ при народженні (років)



Порівняльна характеристика СОТЖ в Україні і Європі

- ◆ Попри незначне зростання СОТЖ її рівень залишається одним з найнижчих у Європі, особливо у чоловіків.
- ◆ Розрив між СОТЖ в Україні та країнах Європи становить 13 років у чоловіків, понад 8 років – у жінок.
- ◆ Розрив у рівнях чоловічої та жіночої смертності становить 10,5 років (в містах – 10,1 рік, в селі – 11,3)

Середня очікувана тривалість життя (2011 р)

Найбільш високі показники :

- ◆ **Японія – 83,9 роки**
- ◆ **Італія, Австралія – 81,9 роки**
- ◆ **Франція, Канада – 81,5 роки**
- ◆ **Іспанія – 81,3 роки**
- ◆ **Швеція – 81,2 роки**
- ◆ **Нідерланди – 80,9 роки**
- ◆ **Норвегія – 80,3 роки**

НЕОБХІДНІСТЬ ІНДИКАТОРІВ НОВОГО ТИПУ

- ◆ У країнах, які досягли високого рівня очікуваної тривалості життя, до 20,0% його може припадати на роки захворюваності та інвалідності
- ◆ Ця проблема стає дедалі актуальнішою в міру того, як триватиме старіння населення

Оцінка життя в якісному аспекті

- ◆ Тривалість життя в активному стані
- ◆ Тривалість життя з урахуванням захворюваності та інвалідності

Очікувана тривалість здорового життя

- ◆ **СОТЗЖ** - показник демографічної статистики, який характеризує очікувану (ймовірну) тривалість *здорового життя* на тому відрізку життєвого шляху, який асоціюється зі здоров'ям та благополуччям або відсутністю яких-небудь розладів, захворювань, інвалідності (ВООЗ)

Очікувана тривалість життя без інвалідності для України

- для чоловіків – 58,5 років

✉ для жінок – 67,5 років

Очікувана тривалість життя в стані інвалідності для України

◆ для чоловіків – 5,8 років

◆ для жінок – 6,9 років

Групи захворювань, які мають значення для очікуваної тривалості життя

1. Хвороби, які або призводять до смерті, або роблять людину інвалідом - хвороби **серцево-судинної системи**. Інвестиції в лікування цих хвороб призведуть до підвищення тривалості життя й збільшення кількості років, прожитих в активному стані, без хвороб та інвалідності
2. Друга група хвороб призводить до інвалідності дорослого населення - хвороби **кістково-м'язового апарату та психічні розлади**. Внаслідок їх лікування подовжаться роки активного здорового життя
3. До третьої групи умовно належать ті захворювання, які за невеликий проміжок часу доводять хворого до смерті, - **новоутворення**, лікування яких сприятиме зростанню очікуваної тривалості життя

Коефіцієнт життєстійкості населення


- ◆ економічно розвинуті країни світу застосовують даний показник для оцінки здоров'я нації (популяції) ще з середини 60-х років;
- ◆ Враховується:
 1. середньої очікуваної тривалості життя,
 2. смертності немовлят,
 3. якості продуктів харчування,
 4. бюджетних витрат на соціальні, медичні, екологічні програми.

Максимального значення (5 балів) не було виявлено, коефіцієнт у 4 бали мають Швеція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, на рівні 3 балів – США, Японія. Коефіцієнт життєстійкості населення України становить 1,4 бала, наближуючись до його критичного рівня (1 бал).

Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП)

- ◆ СОТЖ;
- ◆ Рівень грамотності дорослого населення (старше 15 років) і сукупної частки учнів початкових, середніх навчальних закладів і студентів;
- ◆ Скорегований дохід на душу населення в одиницях паритету купівельної спроможності (ПКС) у доларах США, що розраховується з урахуванням обмінних курсів валют і рівня цін.
- ◆ **Україна посідає 74 місце, тобто відноситься до країн, в яких значення ІРЛП оцінюється вище середнього.**

Причини кризового стану здоров`я населення України

- ◆ Відсутність у значної частини населення навичок здорового способу життя
 - ◆ Деструкція суспільства і незадовільне матеріальне становище населення
 - ◆ Негативний вплив навколишнього природного середовища
 - ◆ Не завжди достатня, доступна і якісна медична допомога
- 

Рекомендації, виконання яких покращить рівень здоров'я

- ◆ щоденний 7-8 годинний сон;
- ◆ 3-х разове харчування без переїдання;
- ◆ щоденні сніданки;
- ◆ підтримання нормальної маси тіла;
- ◆ утримання від надмірного вживання алкоголю;
- ◆ щоденні фізичні вправи;
- ◆ повна відмова від паління.

Критерії, яким повинна відповідати Україна (згідно програми ВООЗ “Здоров’я для всіх у ХХІ ст”):

- ◆ доступність безплатної МСД;
- ◆ відсоток ВВП на охорону здоров’я має становити 7-8%;
- ◆ позитивний природний приріст населення;
- ◆ відсоток дітей з масою тіла 2500 гр має бути не більше 3,5%;
- ◆ рівень смертності немовлят не повинен перевищувати 9%;
- ◆ СОТЖ повинна бути не менше 75 років.